

تأثیر تجربه تحصیل در دانشگاه مختلط بر موفقیت ازدواج در میان دختران دانشجو دانشگاه آزاد اسلامی

آنی‌تا روزبھی^۱، محمدصادق فرشاد^{۲*}

۱-دانشجو کارشناسی، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
anytarwzbhy@gmail.com
۲-استادیار، گروه آموزش روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)
negartavanga@gmail.com

تاریخ پذیرش: [۱۴۰۴/۱۱/۱۲]

تاریخ دریافت: [۱۴۰۴/۸/۲۹]

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر تحصیل در دانشگاه‌های مختلط بر مؤلفه‌های مرتبط با ازدواج موفق در میان دختران دانشجو انجام شد. این مطالعه از نوع کمی و با روش توصیفی-پیمایشی اجرا گردید. جامعه آماری پژوهش شامل دختران دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی شهرستان اقلید بود که از میان آن‌ها ۱۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه ۲۴ سؤالی رغبت‌سنجی ازدواج بود که بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت طراحی شده و چهار مؤلفه اصلی شامل بازخورد نسبت به ازدواج، آمادگی و تمایل به ازدواج، نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج و موانع ازدواج را مورد سنجش قرار می‌دهد. پایایی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد که بیانگر ثبات و اعتبار مطلوب ابزار است. داده‌ها با بهره‌گیری از آمار توصیفی و آزمون t مستقل در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. نتایج نشان داد که بین میانگین مؤلفه‌های بازخورد نسبت به ازدواج، نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج و موانع ازدواج در میان دانشجویان محیط مختلط تفاوت معنادار وجود دارد ($p < 0.05$)، در حالی که مؤلفه آمادگی و تمایل به ازدواج به سطح معناداری نرسید. یافته‌ها حاکی از آن است که تحصیل در دانشگاه مختلط می‌تواند موجب ارتقای آگاهی و نگرش دختران نسبت به ازدواج شود، اما تبدیل نگرش مثبت به آمادگی عملی برای ازدواج نیازمند مداخلات آموزشی، فرهنگی و حمایتی هدفمند است. بر این اساس، طراحی برنامه‌های مهارت‌آموزی، مشاوره پیش از ازدواج و حمایت‌های نهادی می‌تواند نقش مؤثری در تسهیل ازدواج آگاهانه و موفق دانشجویان ایفا کند.

واژگان کلیدی: دانشگاه مختلط، ازدواج موفق، دختران، تحلیل محتوای اسنادی، پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج.

۱- مقدمه

کلمه «ازدواج» یک واژه فارسی با ریشه عربی است و به معنای پیوند قانونی و شرعی بین دو نفر برای تشکیل زندگی مشترک استفاده می‌شود. این پیوند شامل تعهدات متقابل حقوقی، وظایف اقتصادی، روابط عاطفی و حمایت‌های روانی است و هدف آن ایجاد خانواده و فراهم کردن بستر مناسب برای رشد فردی و اجتماعی زن و مرد است. ازدواج علاوه بر بعد قانونی، دارای بعد عاطفی شامل عشق، محبت و اعتماد، بعد اقتصادی شامل همکاری در تأمین زندگی مشترک و بعد اجتماعی-فرهنگی شامل نقش‌ها، هنجارها و ارزش‌های جامعه است (سریع‌القلم، ۱۳۹۴). در ادبیات روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، ازدواج به‌عنوان مرحله‌ای مهم در بلوغ عاطفی و اجتماعی و تثبیت هویت فردی و اجتماعی نیز شناخته می‌شود و تأثیر مستقیم بر تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی، رفتارهای اجتماعی و توسعه فرهنگی دارد (Thibaut & Kelley, 1959; Homans, 1974). ازدواج یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی افراد به‌ویژه در جامعه ایران است و نقش مؤلفه‌های فردی، اجتماعی و فرهنگی در موفقیت آن قابل توجه است. بررسی عوامل مؤثر بر تصمیم‌گیری جوانان برای ازدواج، شناخت نگرش‌ها، آمادگی روانی-عاطفی و شرایط اقتصادی آن‌ها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در سال‌های اخیر، تغییرات ساختاری و فرهنگی در محیط‌های دانشگاهی، به‌ویژه وجود دانشگاه‌های مختلط، تأثیر قابل توجهی بر نگرش‌ها و رفتارهای دانشجویان نسبت به ازدواج داشته است. دانشگاه‌های مختلط، با ایجاد فرصت‌های تعامل بین جنسیت‌ها، موجب ارتقای شناخت، افزایش آگاهی نسبت به نقش‌های اجتماعی و تغییر نگرش‌ها در زمینه انتخاب همسر و ازدواج می‌شوند، اما ابعاد اقتصادی، فرهنگی و خانوادگی همچنان نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم نهایی دانشجویان دارند (RAJAEI, 2023).

شرایط ازدواج دختران شامل مجموعه‌ای از عوامل قانونی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و روان‌شناختی است که آمادگی آنان برای تشکیل زندگی مشترک را تعیین می‌کند. از نظر قانونی، دختر باید به سن قانونی ازدواج رسیده باشد و رضایت خود و ولی قانونی را داشته باشد. از نظر روان‌شناختی، آمادگی شامل بلوغ عاطفی، شناخت کافی از مسئولیت‌های زناشویی، توانایی مدیریت تعارض و مهارت‌های ارتباطی است. شرایط اقتصادی، مانند توانایی تأمین هزینه‌های زندگی مشترک، مسکن و حمایت از خانواده، یکی از عوامل مهم در تصمیم‌گیری برای ازدواج محسوب می‌شود (Kalantari & Taghadosi, 2022). همچنین عوامل فرهنگی و اجتماعی شامل انتظارات خانواده، ارزش‌های فرهنگی، حمایت اجتماعی و الگوهای هنجاری جامعه، نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت ازدواج دختران دارند. برخورداری از تحصیلات مناسب و فرصت‌های شغلی نیز می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر زمان‌بندی و کیفیت ازدواج داشته باشد، زیرا استقلال اقتصادی و دانش اجتماعی به دختران کمک می‌کند تا تصمیم‌های آگاهانه و متناسب با اهداف زندگی خود اتخاذ کنند. سؤال اصلی این پژوهش این چنین است:

«آیا حضور در دانشگاه مختلط بر آمادگی، نگرش و تحقق ازدواج موفق در دختران دانشجو تأثیر دارد و این تأثیر چگونه با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دانشجویان مرتبط است؟»

اهمیت این پژوهش از چند جنبه قابل توجه است. اول، ازدواج به‌عنوان یک نهاد اجتماعی و دینی نقش تعیین‌کننده‌ای در ثبات خانواده و رشد اجتماعی-فرهنگی جامعه دارد و شناخت عوامل مؤثر بر آن، به‌ویژه در نسل جوان، ضروری است. دوم، محیط دانشگاه، به‌عنوان فضایی برای تعاملات بین فردی و اجتماعی، می‌تواند نگرش‌ها و آمادگی عاطفی دانشجویان را شکل دهد و در تصمیم‌گیری‌های مهم زندگی مانند ازدواج اثرگذار باشد. سوم، با توجه به افزایش مدت زمان تحصیل، دغدغه‌های اقتصادی و تغییرات فرهنگی، بررسی عوامل مؤثر بر ازدواج موفق دانشجویان دختر می‌تواند به سیاست‌گذاران، نهادهای دانشگاهی و خانواده‌ها در تسهیل ازدواج سالم و پایدار کمک کند.

۲- مرور مبانی نظری و پیشینه

ازدواج در قرآن و نهج‌البلاغه به‌عنوان نهادی الهی و اجتماعی معرفی شده که هدف آن ایجاد آرامش، محبت، همدلی و رشد اخلاقی و معنوی انسان‌ها است. در قرآن کریم، ازدواج وسیله‌ای برای ایجاد خانواده و انس میان زوجین بیان شده است و از آن به‌عنوان سکونت و رحمت یاد می‌شود. در آیه ۲۱ سوره روم آمده است:

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»

این آیه نشان می‌دهد که هدف ازدواج صرفاً تأمین نیازهای جسمانی نیست، بلکه پایه‌ای برای آرامش روحی، محبت و رحمت بین زن و مرد و همچنین تثبیت بنیان اجتماعی خانواده است. قرآن همچنین ازدواج را عامل حفظ نسل، تربیت فرزندان و استمرار سلامت اجتماعی می‌داند و به ازدواج سالم و بر پایه ارزش‌های اخلاقی و دینی توصیه می‌کند. در نهج‌البلاغه نیز امام علی (ع) ازدواج را وسیله‌ای برای تعادل اخلاقی و رشد معنوی انسان می‌داند و تأکید دارند که انتخاب همسر باید بر اساس تقوا، شایستگی اخلاقی و صداقت صورت گیرد. ایشان ازدواج را نهادی می‌دانند که علاوه بر تأمین نیازهای جسمانی و روانی، زمینه رشد اخلاقی، معنوی و اجتماعی انسان‌ها را فراهم می‌کند و به استحکام جامعه کمک می‌نماید. از منظر قرآن و نهج‌البلاغه، ازدواج یک وظیفه دینی و اجتماعی است که بر پایه محبت، رحمت، مسئولیت متقابل و اخلاق شکل می‌گیرد و می‌تواند سعادت فردی و اجتماعی را تضمین کند.

۲-۱- چارچوب‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی در شکل‌گیری روابط دانشجویی

در محیط دانشگاه که به‌عنوان یک جامعه کوچک اجتماعی عمل می‌کند، شکل‌گیری روابط عاطفی و تصمیم‌گیری برای ازدواج تحت تأثیر مجموعه‌ای از نظریه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی قرار دارد. یکی از نظریه‌های بنیادین در تبیین این روابط، نظریه همسان‌همسری است که بیان می‌کند افراد معمولاً جذب کسانی می‌شوند که از نظر ارزش‌ها، نگرش‌ها، سطح تحصیلات و پایگاه فرهنگی به آن‌ها شبیه‌اند. از آن‌جا که دانشگاه‌ها از نظر فکری و تحصیلی همگنی نسبی ایجاد می‌کنند، احتمال ایجاد روابط پایدارتر و ازدواج‌های موفق‌تر در چنین فضاهایی افزایش می‌یابد (Kerckhoff & Davis, 1962).

در همین راستا، نظریه فیلترهای انتخاب همسر نیز تأکید می‌کند که افراد هنگام انتخاب شریک زندگی از فیلترهایی مانند شباهت اجتماعی-فرهنگی، هم‌خوانی ارزش‌ها و مکمل بودن نیازها عبور می‌کنند. حضور در کلاس‌ها، پروژه‌ها و فعالیت‌های گروهی دانشگاه به دانشجویان فرصت می‌دهد شناختی عمیق و غیرنمایشی از یکدیگر کسب کنند و این روند عبور از فیلترها را تسهیل می‌کند (Kerckhoff & Davis, 1962). همچنین، نظریه تبادل اجتماعی توضیح می‌دهد که افراد در روابط خود به دنبال حداکثر کردن سود و حداقل کردن هزینه هستند. بر این اساس، دانشجویان ممکن است وارد رابطه‌ای شوند که از نظر علمی، ذهنی یا عاطفی ارزش افزوده بیشتری برای آنان ایجاد می‌کند و از روابطی که با هزینه‌های هیجانی یا اجتماعی همراه است، دوری کنند (Thibaut & Homans, 1974). این نظریه نشان می‌دهد که رفتارهای ارتباطی دانشجویان تا حد زیادی بر اساس ارزیابی‌های منطقی از پیامدهای رابطه شکل می‌گیرد. از منظر روان‌شناختی، نظریه دل‌بستگی نیز نقش مهمی در کیفیت روابط دانشجویی دارد. سبک دل‌بستگی ایمن معمولاً به روابط سالم‌تر و منطقی‌تر منجر می‌شود، درحالی‌که سبک‌های اضطرابی و اجتنابی می‌توانند فرد را به سوی روابط ناپایدار سوق دهند. این موضوع سبب می‌شود تصمیم‌گیری برای ازدواج در محیط دانشگاه، علاوه بر عوامل فرهنگی، تحت تأثیر تاریخچه عاطفی و الگوی دل‌بستگی فرد نیز قرار گیرد (Hazan & Shaver, 1987; Bowlby, 1988).

در نهایت، از دیدگاه تحولی، دانشجویان عمدتاً در مرحله «صمیمیت در برابر انزوا» از نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون قرار دارند؛ مرحله‌ای که در آن شکل دادن روابط پایدار، انتخاب همسر و ایجاد هویت مستقل اهمیت ویژه‌ای دارد. از این منظر، فضای دانشگاه مختلط می‌تواند زمینه‌ای طبیعی برای پاسخ دادن به نیاز رشدی صمیمیت و ایجاد پیوندهای عاطفی سالم باشد (Erikson, 1968).

۲-۲- رویکرد دینی، اخلاقی و تربیتی به روابط دختران و پسران در محیط‌های دانشگاهی

در رویکرد دینی و تربیت اسلامی، روابط میان دختران و پسران در محیط‌های آموزشی از جمله دانشگاه بر پایه سه اصل کلیدی تنظیم می‌شود: حیا و عفت، مرزبندی اخلاقی و نیت‌مندی در تعاملات. آموزه‌های قرآن، تعاملات جنسیتی را نه منع مطلق و نه آزادی بی‌قید تلقی می‌کند، بلکه مدل «تعامل مسئولانه» را ارائه می‌دهد. قرآن در آیه ۲۱ سوره روم ازدواج را مایه «مودت و رحمت» معرفی می‌کند و این نشان می‌دهد که خانواده‌سازی و پیوند عاطفی در نگاه دینی یک امر طبیعی و سازنده است، اما شکل‌گیری آن باید در بستری سالم و به‌دور از هیجان‌زدگی باشد (قرآن کریم، روم: ۲۱). در محیط‌های دانشگاهی، این رویکرد تربیتی تأکید می‌کند که ارتباطات دختر و پسر باید «ضرورت‌مند، محترمانه و هدفمند» باشد؛ به این معنا که گفتگو، همکاری علمی و مشارکت آموزشی مجاز است، اما روابط صمیمی بدون هدف یا رفتارهای هیجانی خارج از چارچوب اخلاقی می‌تواند آسیب‌زا باشد. روایات اسلامی نیز توصیه می‌کنند که رعایت مرزهای اجتماعی و گفتاری، تضمین‌کننده سلامت روابط و جلوگیری از لغزش‌های اخلاقی است (نهج‌البلاغه، حکمت ۳۴۹). بر اساس دیدگاه تربیت اسلامی، دانشگاه می‌تواند محیط مناسبی برای آشنایی اولیه و انتخاب همسر باشد، اما این فرایند باید با هدایت اخلاقی، مشاوره و رعایت اصول تربیتی همراه باشد تا از تصمیم‌های عجولانه و صرفاً احساسی جلوگیری شود. رهبر معظم انقلاب نیز بارها تأکید کرده‌اند که «ازدواج در سنین جوانی و دوران دانشجویی» امری پسندیده است، مشروط بر اینکه با آسان‌سازی، رعایت اخلاق و حفظ شئون اسلامی همراه باشد (خامنه‌ای، ۱۳۹۵). این نگاه نشان می‌دهد که اصل ازدواج در دانشگاه رد نشده، بلکه کیفیت و نحوه شکل‌گیری روابط مورد توجه است. از منظر تربیتی، روابط دختر و پسر در دانشگاه باید در راستای شناخت شخصیت، اخلاق، مسئولیت‌پذیری و هماهنگی ارزشی باشد. فضای مختلط اگر بدون نظارت تربیتی و آموزش مهارت‌های ارتباطی رها شود، ممکن است موجب روابط سطحی، وابستگی‌های هیجانی یا تصمیم‌های ناپخته گردد؛ اما اگر دانشگاه بستری برای رشد اخلاقی، آموزش مهارت‌های ارتباطی، سواد عاطفی و مدیریت احساسات فراهم کند، روابط دانشجویی می‌تواند زمینه‌ساز ازدواج‌های موفق و پایدار باشد (سریع‌القلم، ۱۳۹۴).

۳- روش‌شناسی

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر تحصیل در دانشگاه‌های مختلط بر مؤلفه‌های مرتبط با ازدواج موفق در میان دختران دانشجوی انجام شد. این مطالعه از نوع کمی و با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی طراحی و اجرا گردید. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دختران دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی شهرستان اقلید بود که در سال تحصیلی اجرای پژوهش به تحصیل اشتغال داشتند. از میان جامعه آماری، ۱۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند.

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج بود که شامل ۲۴ سؤال بسته بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) طراحی شده است و برای هر گزینه نمره مشخصی در نظر گرفته شد. علاوه بر این، در انتهای پرسشنامه یک سؤال باز به منظور بررسی سن مطلوب یا «سن طلایی ازدواج» از دیدگاه پاسخ‌گویان گنجانده شد. این پرسشنامه چهار مؤلفه اصلی را مورد سنجش قرار می‌دهد:

- ✓ بازخورد نسبت به ازدواج (۸ سؤال)،
- ✓ آمادگی و تمایل به ازدواج (۵ سؤال)،
- ✓ نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج (۷ سؤال)،
- ✓ موانع ازدواج (۳ سؤال).

به منظور بررسی روایی سازه ابزار، تحلیل عاملی اکتشافی انجام شد که نتایج آن نشان داد چهار عامل دارای مقدار ویژه بیش از یک هستند و تمامی گویه‌ها از بار عاملی قابل‌قبولی برخوردارند. پایایی درونی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست

آمد که نشان‌دهنده ثبات و اعتبار مطلوب ابزار اندازه‌گیری است. نسخه اصلی این پرسشنامه بر اساس پژوهش حیدری، مظاهری و پوراعتماد (۱۳۸۳) تدوین و هنجاریابی شده و روایی آن پیش‌تر در مجله روان‌شناسی گزارش شده است. همچنین، در این پژوهش روایی محتوایی ابزار با نظر متخصصان علوم تربیتی و روان‌شناسی مورد تأیید قرار گرفت. داده‌های جمع‌آوری شده پس از کدگذاری، با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند. در بخش آمار توصیفی، شاخص‌هایی نظیر میانگین و انحراف معیار محاسبه شد و در بخش آمار استنباطی، از آزمون t مستقل و ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی روابط و تفاوت‌های معنادار میان مؤلفه‌های پژوهش استفاده گردید. سطح معناداری آزمون‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

۴- یافته‌ها

در این جدول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش از نظر سن ارائه شده است. هدف از ارائه این جدول، توصیف ترکیب سنی دختران دانشجوی مورد بررسی و شفاف‌سازی توزیع نمونه آماری است (جدول ۱).

جدول ۱: توزیع سنی نمونه پژوهش

ردیف	گروه سنی	درصد (%)	فراوانی (N)
۱	20-25 سال	۷۰	۷۰
۲	26-30 سال	۱۷	۱۷
۳	31-35 سال	۱۳	۱۳
	جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

این جدول به معرفی ساختار عاملی پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج می‌پردازد. نتایج تحلیل عاملی نشان می‌دهد که پرسشنامه از چهار عامل اصلی تشکیل شده است که همگی دارای مقدار ویژه بیش از یک و بار عاملی قابل قبول بوده‌اند (جدول ۲).

جدول ۲: ساختار عاملی پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج

ردیف	عامل	مؤلفه	تعداد گویه‌ها
۱	عامل اول	بازخورد نسبت به ازدواج	۸
۲	عامل دوم	آمادگی و تمایل به ازدواج	۵
۳	عامل سوم	نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج	۷
۴	عامل چهارم	موانع ازدواج	۳

در این جدول شاخص‌های مربوط به پایایی و روایی پرسشنامه ارائه شده است. مقدار آلفای کرونباخ بالا و سطح معناداری کمتر از ۰.۰۰۱ نشان‌دهنده اعتبار و ثبات مطلوب ابزار اندازه‌گیری است (جدول ۳).

جدول ۳: شاخص‌های پایایی و روایی پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج

ردیف	شاخص	مقدار
۱	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)	۰/۸۹
۲	سطح معناداری	۰/۰۰۱
۳	نوع روایی	روایی محتوایی و سازه
۴	منبع ابزار	حیدری، مظاهری و پوراعتماد (1383)

این جدول نتایج آمار توصیفی و آزمون t مستقل را برای مؤلفه‌های نگرش به ازدواج در میان دانشجویان محیط مختلط نشان می‌دهد.

هدف از این تحلیل، بررسی معناداری تفاوت میانگین مؤلفه‌های مختلف ازدواج موفق است (جدول ۴).

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی و استنباطی نگرش به ازدواج در دانشجویان محیط مختلط

عامل	گروه‌ها	N	میانگین	انحراف معیار	T	Df	p
بازخورد نسبت به ازدواج	دانشجویان محیط مختلط	۱۰۰	۳/۸۵	۰/۴۲	۴/۱۲	۹۸	۰/۰۰۱
آمادگی و تمایل به ازدواج	دانشجویان محیط مختلط	۱۰۰	۳/۲۱	۰/۵۰	۱/۸۷	۹۸	۰/۰۶۵
نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج	دانشجویان محیط مختلط	۱۰۰	۳/۶۷	۰/۴۸	۳/۴۵	۹۸	۰/۰۰۲
موانع ازدواج	دانشجویان محیط مختلط	۱۰۰	۳/۹۲	۰/۵۳	۲/۹۸	۹۸	۰/۰۰۴

۵- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که تحصیل در دانشگاه‌های مختلط می‌تواند نگرش و شناخت دختران دانشجوی نسبت به ازدواج را بهبود بخشد، اما این تأثیر عمدتاً در سطح آگاهی و نگرش باقی می‌ماند و الزاماً به آمادگی عملی برای ازدواج منجر نمی‌شود. یافته‌های کمی حاکی از آن بود که محیط مختلط دانشگاه با مؤلفه‌های بازخورد نسبت به ازدواج و نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج رابطه معناداری دارد، به‌گونه‌ای که دانشجویان حاضر در این محیط‌ها از دیدگاهی واقع‌بینانه‌تر و آگاهانه‌تر نسبت به ازدواج برخوردارند. در مقابل، مؤلفه آمادگی و تمایل به ازدواج به سطح معناداری نرسید که بیانگر آن است که تصمیم عملی برای ازدواج کمتر تحت تأثیر مستقیم محیط دانشگاهی قرار می‌گیرد.

جدول ۵: جمع‌بندی نتایج و پیشنهادها کاربردی پژوهش

ردیف	محور	راهکارها و پیشنهادها اجرایی
۱	آموزش مهارت‌های فردی و ارتباطی	برگزاری دوره‌های مهارت‌آموزی ویژه دختران و پسران دانشجوی با تمرکز بر مهارت‌های ارتباط مؤثر، مدیریت هیجان، گفت‌وگوی سازنده در روابط، حل تعارض و آمادگی روانی برای ازدواج، با مشارکت مشاوران خانواده و روان‌شناسان متخصص
۲	مشاوره پیش از ازدواج	ایجاد «کلینیک مشاوره پیش از ازدواج» در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اقلید شامل مشاوره فردی، کارگاه‌های گروهی، آموزش معیارهای انتخاب همسر و اصلاح باورهای نادرست
۳	نظارت و مدیریت فرهنگی	تقویت نظارت فرهنگی در محیط‌های مختلط دانشگاهی از طریق تدوین دستورالعمل‌های روشن اخلاق دانشجویی، حفظ حدود ارتباطات بین جنسیت‌ها و ایجاد فضای سالم، ایمن و احترام‌آمیز
۴	همکاری نهادی	گسترش همکاری دانشگاه با نهاد رهبری، معاونت‌های فرهنگی و سازمان‌های مرتبط با امور جوانان به منظور اجرای برنامه‌های «دانشگاه خانواده‌محور» و ترویج ازدواج آگاهانه و آسان
۵	حمایت‌های اقتصادی	رفع موانع اقتصادی ازدواج از طریق ایجاد صندوق‌های حمایتی، وام ازدواج ویژه دانشجویان، کارگاه‌های کسب‌وکار و درآمدزایی و ارائه بورسیه‌های دانشجویی
۶	بسته‌های آموزشی هدفمند	تدوین بسته آموزشی «ازدواج آگاهانه برای دختران» مبتنی بر چهار عامل شناسایی‌شده پژوهش (بازخورد نسبت به ازدواج، آمادگی و تمایل، نگرش به پیامدها و موانع ازدواج)
۷	سواد روابط سالم	ارتقای سواد روابط سالم در محیط مختلط از طریق آموزش مدیریت حد و مرزها، پیشگیری از سوءاستفاده عاطفی و هیجانی و تقویت مسئولیت‌پذیری در روابط بین فردی
۸	مشارکت خانواده‌ها	برگزاری جلسات مشترک با خانواده‌ها به منظور افزایش آگاهی والدین از چالش‌های فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌های مختلط و حمایت مؤثر از فرایند انتخاب همسر
۹	توسعه پژوهش‌های آینده	برنامه‌ریزی برای پژوهش‌های تکمیلی شامل مطالعات طولی، مقایسه‌ای (دانشگاه‌های مختلط و غیرمختلط) و پژوهش‌های تجربی درباره اثربخشی مداخلات آموزشی
۱۰	تقویت هویت دینی-فرهنگی	تقویت هویت دینی-فرهنگی دانشجویان از طریق برنامه‌های معرفی، جلسات گفت‌وگو محور، حلقه‌های دانشجویی و کارگاه‌های سبک زندگی اسلامی مبتنی بر حیات طیبه

این نتایج نشان می‌دهد که محیط دانشگاهی، به‌ویژه در شرایط مختلط، بیش از آنکه نقش تعیین‌کننده در تصمیم‌گیری عملی برای ازدواج داشته باشد، به‌عنوان یک بستر اجتماعی و فرهنگی در ارتقای شناخت، اصلاح نگرش‌ها و افزایش آگاهی دانشجویان عمل می‌کند؛ به عبارت دیگر، تعاملات اجتماعی متنوع و مواجهه با دیدگاه‌ها و تجربیات گوناگون در محیط مختلط می‌تواند موجب شکل‌گیری نگرش‌های واقع‌بینانه‌تر نسبت به ازدواج و پیامدهای آن شود، اما این تغییر نگرشی لزوماً به اقدام عملی منجر نمی‌شود.

همچنین نتایج نشان داد که مؤلفه موانع ازدواج بیشترین نقش بازدارنده را در تصمیم‌گیری دانشجویان دارد. عواملی نظیر فشارهای اقتصادی، نگرانی‌های شغلی، بی‌ثباتی آینده و انتظارات خانواده، تأثیر معناداری بر کاهش تمایل عملی به ازدواج داشته‌اند. این یافته مؤید آن است که حتی در صورت وجود نگرش مثبت نسبت به ازدواج، ملاحظات اقتصادی و اجتماعی می‌توانند تصمیم نهایی برای ازدواج را به تعویق انداخته یا با تردید مواجه سازند.

در مجموع، تبیین یافته‌ها نشان می‌دهد که چهار عامل شناسایی شده در پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج شامل بازخورد نسبت به ازدواج، آمادگی و تمایل به ازدواج، نگرش نسبت به پیامدهای ازدواج و موانع ازدواج، به‌صورت متقابل و در تعامل با شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، تصمیم دختران دانشجو برای ازدواج را شکل می‌دهند. در این میان، محیط دانشگاه مختلط نقش تسهیل‌گر در بهبود شناخت و نگرش نسبت به ازدواج ایفا می‌کند، اما بدون کاهش موانع اقتصادی و تقویت حمایت‌های فرهنگی و مشاوره‌ای، تأثیر آن در سطح عملی و واقعی ازدواج محدود باقی می‌ماند. بر همین اساس، پیشنهادهای کاربردی استخراج‌شده از نتایج پژوهش در جدول شماره ۵ ارائه شده است (جدول ۵).

۶- منابع

- ۱- قرآن کریم
- ۲- نهج‌البلاغه
- ۳- احمدی، فاطمه؛ رضایی، سعید؛ و کریمی، مهدی (۱۳۹۵). تأثیر محیط دانشگاه مختلط بر نگرش و مهارت‌های ارتباطی دانشجویان. *مجله علوم تربیتی ایران*، ۲۲(۴)، ۵۱-۷۲.
- ۴- حیدری، محمود؛ مظاهری، محمدعلی؛ و پوراعتماد، حمیدرضا (۱۳۸۳). ساخت و هنجاریابی پرسشنامه رغبت‌سنجی ازدواج، نسخه دانشجویی. *مجله روان‌شناسی*، ۳۱، ۲۵۰-۲۶۱.
- ۵- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵). مجموعه بیانات درباره سبک زندگی اسلامی. دفتر حفظ و نشر آثار رهبری.
- ۶- سریع‌القلم، محمود (۱۳۹۴). اخلاق در روابط انسانی. تهران: طرح نو.
- ۷- صفری، نسرین؛ و موسوی، علیرضا (۱۳۹۴). نقش ویژگی‌های شخصیتی و تعاملات اجتماعی در ازدواج موفق جوانان. *مجله روان‌شناسی اجتماعی ایران*، ۱۰(۲)، ۷۹-۹۸.
- ۸- طهوری، حسین (۱۳۹۵). ازدواج در قرآن و نهج‌البلاغه: تحلیل فقهی و روان‌شناختی. *مجله علوم تربیتی و اسلامی*، ۱۲(۳)، ۴۵-۶۲.
- ۹- مقام معظم رهبری (۱۳۹۹). ضرورت توجه به تربیت اخلاقی و ازدواج دانشجویان در دانشگاه‌ها. انتشارات دفتر حفظ و نشر آثار رهبر انقلاب.
- ۱۰- نوذری، فریبا؛ و کاظمی، حسین (۱۳۹۶). عوامل فرهنگی و اقتصادی مؤثر بر تصمیم‌گیری ازدواج در جوانان ایرانی. *پژوهش‌های جمعیتی و اجتماعی ایران*، ۵(۱)، ۱۵-۳۴.

11- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Basic Books.

doi:20.1001.1.27831175.1399.2.4.3.1

12- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. W. W. Norton.

13- Fisher, Helen; Aron, Arthur; Brown, Lucy. (2014). Romantic love: A mammalian brain system for mate choice. *Philosophical Transactions of the Royal Society B*, 369(1644), 20130527. **doi:10.1098/rstb.2013.0527**

- 14- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524.
- 15- Homans, G. C. (1974). *Social Behavior: Its Elementary Forms*. Harcourt Brace.
- 16- Jamison, Thomas. (2015). College environment and young adults' attitudes toward marriage. *Journal of Family Studies*, 21(3), 220–235. doi:10.1080/13229400.2015.1051234
- 17- Kalantari, E., & Taghadosi, F. (2022). Measuring and comparing attitudes toward hijab and spiritual intelligence among married and single students (Case study: Fatemeh Higher Education Institute, Shiraz).
- 18- Kalmijn, Matthijs. (2011). The influence of education and social context on marriage timing and spouse selection. *Journal of Marriage and Family*, 73(4), 811–828. doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00857.x
- 19- Kerckhoff, A. C., & Davis, K. E. (1962). Value consensus and need complementarity in mate selection. *American Sociological Review*, 27(3), 295–303.
- 20- RAJAEI, F. (2023). Investigating the Role of Sexual Issues in the Married Life of Divorce Applicant Couples by the Thematic Method. *Research of Womens*, 11(2), 49. dor:20.1001.1.27831175.1401.4.2.4.2
- 21- Thibaut, J. W., & Kelley, H. H. (1959). *The Social Psychology of Groups*. Wiley.

The Impact of Studying at Coeducational Universities on Marriage Success among Female Students of Islamic Azad University

Anita Rouzbehi¹, Mohammad Sadegh Farshad^{2*}

1-Bachelor's Student, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran
anytarwzbhy@gmail.com

2-Assistant Professor, Department of Psychology and Counseling, Farhangian University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author)

negartavanga@gmail.com

Abstract

The present study aimed to examine the impact of studying at coeducational universities on factors related to successful marriage among female students. This research was quantitative in nature and employed a descriptive–survey methodology. The statistical population consisted of female students of Islamic Azad University in Eqlid County, from whom 100 participants were selected through convenience sampling. The data collection tool was a 24-item Marriage Interest Questionnaire, designed based on a five-point Likert scale, measuring four main components: feedback on marriage, readiness and willingness to marry, attitudes toward marriage outcomes, and marriage barriers. The internal consistency of the questionnaire, assessed using Cronbach's alpha, was 0.89, indicating satisfactory reliability and validity. Data were analyzed using descriptive statistics and independent t-tests in SPSS software. Results showed a significant difference in the mean scores of the components of feedback on marriage, attitudes toward marriage outcomes, and marriage barriers among students in the coeducational environment ($p < 0.05$), whereas the readiness and willingness to marry component did not reach a significant level. The findings suggest that studying at a coeducational university can enhance female students' awareness and attitudes toward marriage; however, converting positive attitudes into practical readiness for marriage requires targeted educational, cultural, and supportive interventions. Accordingly, designing skill-development programs, pre-marital counseling, and institutional support can play an effective role in facilitating informed and successful marriages among students.

Keywords: Coeducational university, successful marriage, female students, document content analysis, Marriage Interest Questionnaire.

This Journal is an open access Journal Licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License

(CC BY 4.0)